

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

*Anexa nr.9
la Hotărîrea Consiliului INJ
nr.12/3 din 30 septembrie 2016*

CURRICULUM
la disciplina

”Contenciosul Uniunii Europene și protecția drepturilor omului”

(candidați la funcții de procuror și de judecător)

AUTOR:
Olga DORUL,
doctor în drept,
conferențiar universitar, formator INJ

_____AVIZAT
Alexandra NICA, Șef de Direcție instruire și cercetare

CHIȘINĂU - 2016

I. PRELIMINARII

După parafare, la 29 noiembrie 2013 a Acordului de asociere cu Uniunea Europeană, Republica Moldova a intrat într-o nouă fază a relațiilor cu Uniunea Europeană. În acest context, cursul *Contenciosul Uniunii Europene și protecția drepturilor omului*, se înscrie prin excelență în cadrul disciplinelor juridice destinate pregătirii temeinice a viitorilor judecători și procurori întru formarea unei viziuni complete și echilibrate asupra practicii Curții de Justiție a Uniunii Europene precum și asupra proceselor de integrare europeană. Or, originalitatea integrării în cadrul Uniunii Europene presupune pe lângă crearea unei organizații *sui generis* și realizarea unei ordini juridice noi.

Scopul cursului *Contenciosul Uniunii Europene și protecția drepturilor omului* este de a identifica conținutul și formele protecției drepturilor omului în cadrul Uniunii Europene. Accentul este pus pe structura Curții de Justiție a Uniunii Europene, regulile de procedură, precum și cazuri consacrate de asigurare a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, după cum acestea rezultă din Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, actele de drept primar și drept derivat ale Comunităților Europene și Uniunii Europene, precum și din practica Curții de la Luxembourg. Suplimentar, cursul este centrat pe principiile puse la baza ordinii juridice și construcției Uniunii Europene.

Rezumând, cursul are finalitatea de a asigura o pregătire esențială în materia Contenciosului Uniunii Europene. Iar audientul, va avea ocazia să asimileze noțiunile și regulile juridice ce organizează conținutul și ulterior va fi capabil să le aplice corect situațiilor concrete, precum și să dezvolte abilități de abordare critică a materiei – aptitudini inerente în exercitarea profesiei de procuror sau judecător.

II. COMPETENȚE

Prin studiul disciplinei "Contenciosul Uniunii Europene și protecția drepturilor omului" audientul va obține următoarele competențe:

- să identifice conceptele de bază ale contenciosului Uniunii Europene;
- să posede abilități de lucru cu izvoarele dreptului Uniunii Europene;
- să aplice jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene la soluționarea eventualelor cauze;
- să aplice metode de cercetare științifică, în cadrul activității de cercetare;
- să demonstreze gândire critică în activitatea profesională;
- să elaboreze în baza legislației în vigoare a proiectelor, propunerilor de armonizare a legislației Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene;
- să adapteze comportamentul profesional la diferite medii socio-culturale și confesionale.

III. PRINCIPALELE OBIECTIVE

La sfârșitul studiului disciplinei "Contenciosul Uniunii Europene și protecția drepturilor omului" audientul va fi capabil să:

- determine sursele, principiile dreptului Uniunii Europene;
- identifice ordinea juridică a Uniunii Europene;
- analizeze comparativ ordinile juridice: națională, a Uniunii Europene și internațională;
- interpreteze normele dreptului Uniunii Europene;
- utilizeze hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene pentru evaluarea cooperării statelor membre ale Uniunii Europene în vederea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- aplice normele de drept al Uniunii Europene întru soluționarea spețelor propuse;
- să proiecteze hotărâri preliminare ale Curții de Justiție a Uniunii Europene.

IV. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Denumirea disciplinei	Formator	Semestrul	Total ore	Ore curs	Ore practice	Evaluarea
Contenciosul Uniunii Europene și protecția drepturilor omului	Olga Dorul	I	18	6	12	Examen

V. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Nr. d/o	TEMATICA	Ore curs	Ore practice
1.	Ordinea juridică a Uniunii Europene – aspecte definitorii	1	2
2.	Sistemul jurisdicțional al Uniunii Europene: organizare, competențe	1	2
3.	Procedura în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene	2	4
4.	Protecția drepturilor fundamentale ale omului în cadrul Uniunii Europene	2	4
TOTAL		6	12

VI. UNITĂȚI TEMATICE

Unități tematice	Strategii didactice/ Resurse logistice	Lucrul individual
<i>Tema 1. Ordinea juridică a Uniunii Europene – aspecte definitorii</i>		
<p style="text-align: center;"><i>Ore curs</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Norma de drept a Uniunii Europene: definiție, elaborare, aplicare. Principiile dreptului Uniunii Europene Izvoarele dreptului Uniunii Europene <p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Identificarea ordinii juridice a Uniunii Europene. Identificarea trăsăturilor caracteristice ale dreptului Uniunii Europene; Analiza procedurii de elaborare a dreptului derivat în cadrul Uniunii Europene; Determinarea principiilor dreptului Uniunii Europene; Identificarea rolului Curții de Justiție a Uniunii Europene în elaborarea, recunoașterea și protecția principiilor fundamentale ale Uniunii Europene Analiza ierarhiei normelor juridice în spațiul juridic al Uniunii Europene; Identificarea principiilor funcționale ale Uniunii Europene; Determinarea tendințelor actuale în evoluția dreptului Uniunii Europene. 	<p>Curs introductiv - prelegere clasică</p> <p>Seminar introductiv Tablă flipchart</p>	<p style="text-align: center;"><i>Ore curs</i></p> <p>Brainstorming frontal Lectura surselor din Lista bibliografică</p> <p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <p>Pregătirea temei pentru activități practice Lectura surselor bibliografice Prezentarea eseului la tema "Pluralitatea de ordini juridice în spațiul Uniunii Europene"</p>

Tema 2. Sistemul jurisdicțional al Uniunii Europene: organizare, competențe		
<p style="text-align: center;"><i>Ore curs</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Structura sistemului jurisdicțional al Uniunii Europene 2. Principiile fundamentale de funcționare și trăsăturile caracteristice ale Curții de Justiție 3. Componenta Curții de Justiție : <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Judecătorii. Numirea, numărul, statutul lor, încetarea funcțiilor. 3.2. Președintele Curții și completele de judecată (camere, Marea Cameră). 3.3. Avocații generali 3.4. Administrația Curții de Justiție a Uniunii Europene 4. Competența Curții de Justiție a Uniunii Europene <ol style="list-style-type: none"> 4.1. Competența contencioasă 4.2. Competența consultativă 5. Componenta Tribunalului : <ol style="list-style-type: none"> 5.1. Judecătorii. Numirea, numărul, statutul lor, încetarea funcțiilor. 5.2. Președintele Tribunalului și completele de judecată 5.3. Avocații generali 5.4. Administrația Tribunalului 6. Competența Tribunalului 7. Tribunalul Funcției Publice și perspectiva creării camerelor jurisdicționale <ol style="list-style-type: none"> 7.1. Conflictele de competență și declinarea competenței 	<p>Curs-prelegere-dezbatere Prelegere LINC</p>	<p><i>Ore curs</i> Brainstorming frontal Lectura surselor din Lista bibliografică</p>
<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prezentare (în date cronologice) a creării și evoluției sistemului jurisdicțional al Uniunii Europene; 2. Identificarea principiilor de activitate ale sistemului jurisdicțional al Uniunii Europene; 3. Determinarea rolului Curții de Justiție – principalul organ jurisdicțional al Uniunii Europene; 4. Evaluarea garanțiilor independenței membrilor Curții de Justiție; 5. Stabilirea particularităților procedurii în fața Curții de Justiție; 6. Analiza conținutului principiului secretului deliberărilor în cadrul sistemului jurisdicțional al Uniunii Europene; 7. Determinarea statutului juridic al Tribunalului; 8. Analiza modificărilor introduse de Tratatul de la Lisabona în jurisdicția Tribunalului; 9. Determinarea rațiunii instituirii 	<p>Seminar-dezbatere Studiu de caz Tablă flipchart</p>	<p><i>Ore practice</i> Soluționarea spețelor Lectura surselor din Lista bibliografică</p>

tribunalelor specializate – verigă nouă a sistemului jurisdicțional al Uniunii Europene;		
Tema 3. Procedura în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene		
<p style="text-align: center;"><i>Ore curs</i></p> <p>1. Sesizarea Curții și procedura scrisă 2. Căile de atac 3. Principalele acțiuni exercitate în fața CJE</p> <p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <p>1. Sesizarea Curții și procedura scrisă 1.1.1 Părțile în procesul judiciar a Uniunii Europene 1.1.2 Reprezentarea procesuală 1.1.3 Condițiile cererii de chemare în judecată 1.1.4 Numirea judecătorului raportor și al avocatului general 1.1.5 Regimul lingvistic 1.2. Faza orală 1.2.1. Discuțiile contradictorii ale părților și administrarea probelor 1.2.2. Concluziile avocatului general 1.3. Hotărârea 1.3.1. Deliberarea și pronunțarea 1.3.2. Formele de hotărâri și tehnica elaborării lor 1.3.3. Obținerea hotărârilor provizorii 1.3.4. Tranșarea litigiilor prin alte căi decât obținerea unei hotărâri sau scoaterea de pe rol a cauzei 1.3.5. Executarea hotărârilor 1.3.6. Termenele procesuale 1.3.7. Cheltuielile judiciare 1.3.8. Asistența juridică gratuită 1.3.9. Publicațiile C.J.E 2. Căile de atac 3. Principalele acțiuni exercitate în fața CJE 3.1. Acțiunea în constatarea neîndeplinirii obligațiilor 3.2. Acțiunea în anulare 3.3. Acțiunea în constatarea abținerii de a acționa 3.4. Procedura întrebărilor preliminare 3.5. Procedurile speciale: 3.5.1. procedura simplificată 3.5.2. procedura accelerată 3.5.3. procedura preliminară de urgență 3.5.4. procedura măsurilor provizorii 3.6 Acțiunea preliminară 3.7. Acțiunile în legătură cu serviciul introduse de funcționarii comunitari</p>	<p>Curs tematic curent Proiector/laptop</p> <p>I.Seminar de dezvoltare a tematicii cursului II. Seminar de evaluare Tablă flipchart</p>	<p><i>Ore curs</i> Lectura surselor bibliografice Studiu de caz</p> <p><i>Ore practice</i> Pregătirea temei pentru activități practice Prezentarea portofoliului la tema ”analiza comparativa a dreptului procedural al RM și dreptului UE”(o instituție a Uniunii Europene).</p>
Tema 4. Protecția drepturilor fundamentale ale omului în cadrul Uniunii Europene		
<p style="text-align: center;"><i>Ore curs</i></p> <p>1. Cadrul normativ al protecției drepturilor și</p>	<p>Curs-prelegere – dezbateri</p>	<p><i>Ore curs</i> Lectura materialului</p>

<p>libertăților fundamentale ale omului în Uniunea Europeană</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Sistemul instituțional de protecție a drepturilor omului în cadrul Uniunii Europene 3. Rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene în fundamentarea principiului protecției drepturilor fundamentale 4. Conținutul juridic al categoriilor de drepturi protejate în spațiul UE 5. Protecția categoriilor de persoane în spațiul UE <p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Identificarea conținutului juridic al principiului protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale Uniunii Europene 2. Determinarea instituțiilor și altor organe ale Uniunii Europene implicate în protecția drepturilor omului 3. Analiza prevederilor Cartei drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene 4. Determinarea practicii relevante a CJUE 5. Identificarea generațiilor I, II, III de drepturi ale omului protejate în cadrul Uniunii Europene 6. Identificarea categoriilor de persoane – beneficiari ai sistemului UE de protecție a drepturilor omului 	<p>Curs de sinteză</p> <p>I. Seminar pe baza exercițiului: rezolvare de probleme, analiza textelor juridice etc. II. Seminar de evaluare</p> <p>Tablă flipchart</p>	<p>normativ comunicat din timp de formator Brainstorming</p> <p><i>Ore practice</i> Soluționarea spețelor Întocmirea actelor procesuale</p>
---	---	---

VII. EVALUAREA

Evaluarea se va efectua continuu și la final:

A. Evaluarea continuă se va realiza prin:

- Participarea audiențelor în cadrul orelor de curs și a celor practice;
- Realizarea activităților individuale;
- Redactarea unor acte procesuale în baza temelor studiate;
- Susținerea a două testări obligatorii care vor conține sarcini cu obiective de măsurare a cunoștințelor, capacităților și competențelor profesionale;
- Pregătirea unui portofoliu / proiect asupra unui subiect propus pentru cercetare în calitate de lucru individual.

B. Evaluarea finală se va efectua ca colocviu a finele semestrului prin prezentarea răspunsurilor la subiectele din materialul teoretic cercetat, precum și prin soluționarea situațiilor de caz și întocmirea actelor procesuale pe marginea cauzelor studiate în cadrul cursului Dreptul Uniunii Europene.

VIII. BIBLIOGRAFIE¹

Tratate internaționale, acte legislative și normative:

1. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994 (Monitorul Oficial, august 1994, nr. 1)
2. Legea cu privire la tratatele internaționale a Republicii Moldova nr. 595-XIV, 24 septembrie 1999 (Monitorul Oficial, 2 martie 2000, nr. 24-26, p. I, art. 137)
3. Hotărârea Parlamentului privind Concepția politicii externe a Republicii Moldova nr. 368-XIII din 8 februarie 1995 (Monitorul Oficial, 6 aprilie 1995, nr. 20, p. I, art. 187)
4. Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, 1951
5. Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene, 1957.
6. Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice, 1957.
7. Tratatul privind Uniunea Europeană, 1992.
8. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, 2007².

Jurisprudență/Practica judiciară³:

1. Cazul: Van Gend en Loos vs. Nederlandse Administratie der Belastingen, nr.26/26, 1963
2. Cazul: Costa (Flaminio) vs. Enel, nr.6/64, 1964
3. Cazul: Francovich vs. Italia, nr. 6/90, 1990
4. Cazul: French Merchant Seamen, Comisia vs. Franța, nr. 167/73, 1974
5. Cazul Kadi, Al Barakaat International Foundation vs. Consiliul și Comisia 402/05, 2008

Literatura didactică și științifică:

1. Paul Craig, Grainne de Burca, Dreptul Uniunii Europene, Comentarii, jurisprudență, doctrină, ediția a IV-a, Ed. Hamangiu, 2009, București.
2. Paul Craig, Grainne de Burca, 'EU Law, Text, Cases and Materials'. Fifth edition. - Oxford University Press, 2011.
3. Osmochescu, E., Drept Comunitar European. Curs de lecții, Tipogr. Centrală, Chișinău 2001.
4. Osmochescu, E., Supremația Dreptului Uniunii Europene, Reclama, Chișinău, 2006.
5. Suceveanu N., Dreptul instituțional al Uniunii Europene, CEP USM, Chișinău, 2012.
6. Catherine Barnard. The Substantive Law of the EU. - Oxford University Press, 2007.
7. Sionaidh Douglas-Scott. Constitutional Law of the European Union. - Longmans, 2006.
8. Право Европейского Союза. Учебник / Под ред. С.Ю. Кашкина. – М.: Юрайт, 2010.
9. Бирюков М.М. Европейское право до и после Лиссабонского договора. М.: Научная книга, 2009.
10. Четвериков А.О. Правовой режим пересечения людьми внутренних и внешних границ государств-членов Европейского Союза. Учебное пособие. М.: Волтерс Клувер, 2010.
11. Право Европейского Союза. Учебник / Под ред. С.Ю. Кашкина. – М.: Юрайт, 2010
12. Blumann C., Dubouis L., Droit institutionnel de l'Union européenne, Litec, 2010.
13. Blumann C., Dubouis L., Droit matériel de l'Union européenne, Montchrestien, 2009.
14. Coutron L., Droit de l'Union européenne, Paris, Dalloz-Sirey, coll. Mémentos, 2011.
15. Jacques J.-P., Droit institutionnel de l'Union européenne, Paris, Dalloz-Sirey, 6ème éd., 2010.
16. Jouno T. Dir. , Questions européennes, Le droit et les politiques de l'Union, PUF, 2009.
17. Masson A., Droit communautaire, Droit institutionnel et droit matériel, Théorie, exercices et éléments de méthodologie, Larcier, 2009.
18. Quermonne J.-L., Le système politique de l'Union européenne, 2010, Montchrestien.
19. Roux J., Droit général de l'Union européenne, 2010.

¹ Ținând cont de faptul că Dreptul Uniunii Europene este un drept evolutiv și de actualitate, se recomandă insistent urmărirea modificărilor intervenite la data consultării surselor normative și doctrinare indicate în referințele bibliografice.

² www.europa.eu

³ http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/